

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Êr banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Creștinismul la Români.

Viéța poporului român și a bisericii sale naționale pre teritoriul, carele îl locuiesce astăzi, datează dela anul 105 d. Chr. În anul acesta împăratul roman Traian a învins pre regele Daciei Decebal — și adnecșând provincia cucerită imperiului roman o-a împoporat, precum scrie istoricul Eutropiu, cu colonii aduse din totă lumea romană. Cucerirea Daciei prin Romani nu a fost un op al întâmplării, ci este consecința unui plan bine premeditat, conceput încă de Iuliu Caesar după cucerirea și ocuparea Galiei prin Romani.¹⁾ Vastul imperiū roman avea trebuință după cucerirea Galiei să aiba în ținuturile din stânga Dunerii o sentinelă a imperiului și a culturii romane spre a apăra granițele imperiului în contra năvălirii barbarilor și în același timp spre a propaga în aceste părți cultura romană. Acest plan conceput de Iuliu Caesar s'a realizat prin împăratul Traian. Din coloniile aduse de Traian în aceste ținuturi s'a format în decursul timpului poporul român.

Prin împoporarea Daciei cu coloniști romani ținuturile din stânga Dunării iau o față nouă. Elementul roman cu puterea lui civilisătoria își asimilază în mod repede toate celelalte elemente aflate aici; și țera întregă se îmbracă în o fisioniă romană pre toate terenele, și anume: în administrațiunea și organisarea politică, în economiă, în modul de apărare, în sciință și în moravuri.

Cât timp a fost Dacia sub imperiul roman, și anume dela anul 105 până la 274 după Christos s'a administrat prin un locușitoriu al împăratului (legatus Augusti), carele avea pre lângă sine pre procuratori pentru încassarea dărilor și pentru ma-

nuarea administrațiunii. Pentru buna îngrijire a afacerilor țării s'a mai introdus în Dacia și un feliu de viéță constituțională. În fiecare an adevă se întrunia în capitala țării (Sarmisegetusa) dieta țării, compusă din reprezentanții orașelor spre scopul de a formula dorințele poporațiunei, de a se pronunța asupra bugetului țării a aduce jertfă și a desemna pentru anul următoriu președintele adunării. Un drept cardinal al dietei era dreptul de a-se plânge la împăratul încontra legatului și a procuratorilor.

În ceea ce privesce dezvoltarea economică a Daciei după colonizare notăm, că romanii au introdus aici sistemul lor de economiă în exploatarea pământului, pre o scară foarte întinsă au exploatat minele de aur, fer și sare, au avut mine de marmură și un comerciū foarte dezvoltat.

Pentru înlesnirea comerciului și apărarea țării romanii au construit în întregă țera mulțime de șosele și valuri pentru apărare în contra vrăjmașilor.

În ceea ce privesce dezvoltarea sciinții și starea moravurilor în noua provincă notăm, că acesta a urmat același curs în timpul, cât Dacia a fost sub Romani cu patria mamă.

Constatând faptul istoric neîndoios, că coloniile romane aduse de Traian în Dacia, și respective poporul român, plămădit și format din acestea pre teritoriul vechii Daciei a urmărit în dezvoltarea sa aceleași cale, ca și poporul din patria mamă, — credem, că devine ușoră de rezolvit întrebarea, când a primit poporul român din ținuturile din stânga Dunării creștinismul?

Dacia s'a colonizat cu elemente și poporațiune romană în timpul domniei împăratului Traian, într'un timp când în raport cu cultura înaintată a Romei

¹⁾ Jung: Römer und Romanen in den Donauländern.

cultul Țeilor păgăni nu mai putea satisface trebuințele religioase ale poporului, într'un timp, când în întreg statul roman era lătit creștinismul atât în popor, cât și la clasele culte. Împăratul Traian însuși a purtat gónă în contra creștinilor, și epistola, ce i-o-a adresat din incidentul acestei góna Pliniu cel ténér, proconsulul Bitiniei, constată, că creștinii sânt în număr mare, precum nici nu s'ar fi putut întempla altcum în urma activității celei rodnice, dezvoltate de Apostolii Domnului și de următorii lor, și cu deosebire în urma neobositei activități a Apostolului Pavel.

Este deci natural, și urmază de sine chiar din acest motiv, — că între coloniștii romani aduși de împăratul Traian au fost mulți creștini, și că poporul român a primit creștinismul direct dela Apostoli.

Abstragând apoi dela acest motiv avem pentru încreștinarea Romănilor direct prin Apostoli, și anume într'un timp, când coloniile din Dacia traiană steteau în legătură cu patria mamă și alte dovești, și anume: 1) faptul că poporul român își identifică naționalitatea cu religiunea, 2) documente din scriitorii vechi, 3) documente din inscripțiuni, 4) sântii, cari au suferit martiriul în Dacia, 5) urmele de organizare bisericească, și în fine 6) limba și terminologia.

Faptul, că poporul român își identifică naționalitatea cu religiunea își are rădăcini adenci în istoriă. Romanii au avut Țeii lor naționali și cultul și religiunea națională o-a privit totdeauna de o atribuțiune a naționalității romane, întocma ca și datinele, și întocma ca și caracterul specific. Trecerea romanilor dela politeism, dela Țeii naționali la monoteism, și respective la religiunea creștină s'a întâmplat încet și anume într'un timp mai îndelungat. Acastă trecere a fost o necesitate reclamată de cultura romană înaintată; și poporul roman a fost pregătit pentru acăsta prin tradițiuni vechi și prin credința destul de lătită la Romani prin așa numitele profeții sibiline, între cari era una, carea profeția, că „se va nasce un prunc dumnezeesc și că atunci când acest prunc dumnezeesc se va pogori din Ceriuri, și se va arăta pre pământ, se vor schimba tóte, și se va începe o eră nouă, o eră mai bună, o eră de aur“. Întemplantându-se trecerea poporului roman în genere la creștinism din o necesitate adenc sântită când a primit religiunea creștină, o-a privit și tractat pre acăsta ca religiune națională. Și astfel dacă poporul român din ținuturile de pre malul stâng al Dunării își identifică și astăzi națio-

nalitatea cu religiunea, — acăsta își are basa și istorul în faptul istoric, că poporul român a primit creștinismul încă din timpul, când înaintașii săi se aflau încă în patria mamă.

În ceea ce privește inscripțiunile constatăm aici faptul, că dezvoltarea creștinismului în Roma se póte urmări în catacombe din inscripțiunile de pre morminți: tocma așa se póte constata acăsta și în provinciile aparținătoare imperiului, cari în acastă privință au urmărit patria mamă.¹⁾ Așa de exemplu s'a găsit în Sopianae în Panonia cripte, cari seamănă întru tóte cu cele romane, precum și picturile de pre ele. Picturile acestea representéză d. e. pre maghii dela răsărit, pre Fecióra Maria, Apostolii Petru și Pavel și alte tablouri din revelațiunea divină și dezvoltarea istorică a bisericii.

Cu privire la documentele vechi referitoare la încreștinarea Romănilor înregistrăm, că scriitorul bisericesc Tertulian carele a trăit la finea veacului al doilea și la începutul veacului al treilea în cartea lui încontra Judeilor numeră între popórele, cari au adoptat creștinismul și pre Daci, sub carele el nu înțelege pre Dacii proprii, cari pre timpul său încetase a esista ca popor, ci poporul român din Dacia.

Ca o puternică dovadă asupra faptului, că poporul românesc plămădit și format în ținuturile din stânga Dunării a fost creștin, și a profesat religiunea creștină în forma ei genuină, precum s'a propagat acăsta prin Apostolii Domnului, ne servesc și viețile sfinților (agiografiă).

Din viețile sfinților aflăm următoarele și anume: Sântul martir Mercurie, a cărui amintire o sərbézá biserica noastră în 25 Noemvre a suferit martiriul pentru că a profesat religiunea creștină în anul 255, pre timpul góna lui Deciu.

Dênsul a fost comandant în armata romană. Pentru vrednicia sa militară a fost iubit de împăratul Decie; dar devalvându-se, că dênsul în ascuns este un puternic aderent al religiunii creștine a fost omorît sub góna lui Deciu între cele mai teribile chinuri.

(Va urma.)

Prelegeri din psihologie.

(Continuare).

Condiția conductibilității. Pentru-ca să se poată efectua conducțiunea, firul nervos în tot cursul său are să fie neîntrerupt și nevătămât. Dacă ner-

¹⁾ Jung op citat.

vul suferi vre-o vătămare, de ex. se taie, se sdrucește, șcl., capacitatea sa de conducere numai de-cât înceată.

Legea conducțiunii isolate longitudinale. Fiecare fibră nervoasă e un *conducător isolat*, tocmai ca de ex. sirma de metal pentru curentul electric în cablu; excitația ce i-se comunică, ea o conduce neschimbată dela un capăt al său până la celalalt. La nici un cas starea de excitație nu poate să treacă dela o fibră asupra altei fibre, ci se transmite pentru sine în direcție longitudinală. Conducțiune transversală fibrele nervoase nu posed.

Facultatea de conducție în două direcțiuni opuse. Fibra nervoasă este capabilă de a conduce procesul de excitație în amândouă direcțiuni ale axei sale longitudinale. Să însemnăm capătul central la unei fibre cu *c*, ear pe cel periferic cu *p*, atunci dela punctul *x*, care zace în percursul fibrei între *v* și *c*, excitația se poate transmite atât dela *x* la *c*, cât și dela *x* la *p*.

Celeritatea conducțiunii nervoase. Pentru transportarea excitațiunii prin fibra nervoasă dela periferie la organele centrale ori invers, se recere un anumit *timp*, cu alte cuvinte procesul de transmisie are o *celeritate determinată*. Cercetările mai noue au constatat, că celeritatea conducțiunii nervoase face 30—40 m. în o secundă de timp. Așa dar ea e foarte mică în comparație cu celeritatea luminei ori a curentului electric. Celeritatea conducției atâră dela diferite împrejurări, de ex. ea se micșorează, dacă temperatura scade, șcl.

Divisiunea generală a fibrelor nervoase.

După activitatea lor, nervii, ca și căi de conducțiune, se pot împărți astfel:

1) Fibre, cari în creri și în măduva spinării servesc ca fire de conexiune între diferitele grupe pe celule nervoase.

2) Fibrele *descente* sau *centrifugale*, la cari aparțin a) nervii mușchilor, cari plecând dela organele centrale se coboră la mușchi; la această clasă numărăm și acei nervi de mare importanță, cari merg la mușchii vaselor sangvine spre a mijloci contracția lor; b) nervii glandulelor, a căror funcție consistă întru a mijloci actele de secrețiune în ficat, în rărunchi șcl. La toți acești nervi iritațiunea pleacă dela organul central și se îndreaptă cătră oare-care parte a periferiei corpului.

3) Fibrele *ascendente* sau *centripetale*, cari conduc iritațiunile dela atare parte a periferiei la organele centrale.

Căile de conducție centrifugale se numesc și: *nervi eferenți*, ear cele centripetale: *nervi aferenți*. Dintre nervii eferenți aceia, cari mergând la mușchi, mijlocesc contragerile acestora, și prin urmare *mişcările corpului*, se cheamă *nervi motori*; ear nervii

aferenți, după-ce rezultatul conducțiunii, pe care o sêrvêșesc, ajungând la conștiență, ni-se presentă ca o *simțire* sau o *sensațiune*, se numesc și: *nervi sensibili*.

Fibrele nervoase se mai pot împărți în: nervii crerilor, ai măduvei spinale și cei simpatici. La nervii crerilor aparțin cele 12 părechi de nervi, cari pleacă direct din encefal, și anume la locul primii nervii sensibili, cari se termină în *organele sensoriale*, precum: nervul optic, acustic, olfactor și gustativ. Alți nervi encefalici sînt motori, de ex. nervul aculomotor, care servește la mișcările ochilor, nervul fațial, care mijloceste contracțiunile mușchilor din față, ear alți nervi servesc la mișcările limbei ori se întind la laringe, la plămâni, la inimă, șcl. Nervii măduvei spinale sînt parte motoi, parte sensibili. Fiecare pleacă din măduva spinării cu două rēdăcini, și anume astfel, că cel anterior este nerv motor, ear cel posterior nerv sensibil. Nervii simpatici se cheamă aceia, cari merg la vasele sangvine și la intestine. Funcția acestor nervi e de o parte de a transmite știri dela intestine la măduva spinală și la encefal, ear de altă parte de a da mușchilor netezi din intestine și vasele sangvine impulsuni spre funcționare. Prin legăturile nervoase dintre sistema simpatică și cea cerebro-spinală, nervii acestor două sisteme se influențează reciproc în oare-care măsură, după cum se constată în faptul, că emoțiunile, de ex. mânia, frica șcl., modifică funcția organelor vegetative, și alterările acestor organe provoacă deranjări psihice mai înalte. Cu toate aceste, nervii simpatici posed oare-care independență relativă, de ex. când măduva spinării și encefalul sînt conturbate în funcția lor, respirația, digestiunea totuși se sêvêșesc șcl.

Funcțiunea celulei nervoase. Prin multele prelungiri, pe cari le emite, celula nervoasă apare ca un organ, care unește sau împrăștie căi de conducțiune. Celulele nervoase sînt acele puncte, de unde se emit sau unde se primesc excitațiile nervoase, și eventual se provēd cu diferite adaosuri și modificări. Pe când fibrei nervoase îi încumbe numai transmisia proceselor de excitație: pe atunci celula nervoasă este sediul, unde se dă naștere acelor procese, șcl.

Modificările excitabilității și conductibilității. Atât pausarea cât și activitatea continuă și durabilă micșorează excitabilitatea nervilor. Ea se poate menține numai prin schimbarea regulată a lucrului cu odihna. Mai departe sînt condiții, cari pot să provoace deranjări în căile de conducție. Aceste deranjări pot fi diferite după constituția organelor centrale și periferice, cari se separează unele de altele. Sensibilitatea căilor de conducție sensorice poate să scadă sau să dispară total. Starea din urmă se zice: *anestezie*. În regiunea căilor motorice poate veni înainte: *paralisa totală* sau *parțială* a unor anumiți mușchi. Aceste deranjări ale căilor de conducție se pot manifesta și numai în o jumătate a corpului, când li-se dau numirile de *hemianestezie* respective *hemiflegie*.

b) Funcțiunile măduvei spinării.

Conducțiunea. Măduva spinării este organul de conexiune între encefal și nervii trunchiului și ai membrilor. În ea se cuprind toate căile de conducțiune pentru mișcările trunchiului și ale extremităților, precum și pentru simțirile acestor părți. Dacă de ex. prin frângerea colonei vertebrale, măduva spinării suferă vre-o leziune mai profundă, atunci, jumătatea inferioară a corpului își perde mișcările voluntare cu desăvârșire.

Activitatea independentă. Măduva spinării e nu numai organ de conexie între creri și alte părți ale corpului, ci ea este totodată, și un centru nervos inferior, care posedă funcțiile sale de sine-stătătoare.

Mișcările reflexe. Impresia externă se transmite dela suprafața sensibilă a corpului prin nervii centripetali până la măduva spinării și aci degajază un impuls, care apoi trece asupra nervilor centrifugali, și întorcându-se prin ei cauzează contractia unor anumiți mușchi. Asemenea acte se numesc: mișcări reflexe. Aci puterea de mișcare se transmite nervilor motori fără intervenția crerilor, și tocmai de aceea mișcările reflexe sînt inconștiente. Mișcare reflexă facem de ex. când ne ridicăm subit mâinile în contra loviturilor externe, cari ne amenință; dacă împungem puțin palma unui om adormit, el își va strînge pumnul prin reflex, fără să aibă conștiința excitațiunii, ce i-s'a aplicat. Mișcările reflexe se pot bine observa și la animalele decapitate. De aci se vede, că excitația centripetală n'are nevoie să străbată până la encefal spre a-se transforma în centrifugală, ci e destul să ajungă numai până la măduva spinării, al cărei mehanism fiziologic posedă însușirea de a degaja mișcări.

Inhibițiunea mișcărilor reflexe prin influențe venite dela encefal. Cu toate că măduva spinării produce mișcări reflexe atât când stă în conexie cu encefalul, cât și după-ce s'e separează de acesta, crerii totuși excită influență mare asupra centrelor de acțiune reflexă. Dela organele centrale superioare se emit în continuu influențe, cari micșorează iritabilitatea reflectorică a măduvei spinării. Și astfel crerii prin influențe, transmise prin firele de conexiune, pot să oprească sau să suprime mișcările reflexe ale măduvei spinale. Aceste influențe se numesc efecte de oprire sau de inhibițiune. Acțiunile de oprire s'au demonstrat și prin experimente făcute asupra omului și animalelor, de ex. la inveninarea prin strichnină, care suprimă funcția crerilor, iritabilitatea reflectorică a măduvei spinale se potențează; la animalele decapitate, imediat după separarea crerilor de măduva spinării actele reflexe decurg cu mult mai liber, decât în starea normală, șel.

Estensiunea mișcărilor reflexe. Cu cât excitația e mai intensivă, cu atât și mișcările reflexe se vor extinde preste mai multe părți ale corpului. Dacă excitația e debilă, atunci se va mișca reflectoric numai piciorul laturei iritate; dacă înse excitația devine mai intensivă, se va pune în mișcare și piciorul și brațul, sau ambele picioare. Excitații foarte tari pot să provoace mișcări reflexe fortunoase în toate membrele.

Activitatea reflectorică continuă a măduvei spinării. Deoarece-ce excitațiunile externe influențează neîncetat asupra corpului și asupra organelor sale, activitatea reflectorică a măduvei spinale asemenea e continuă. De aci vine, că toți mușchii, dar cu deosebire cei închizători, se află continuu în o stare de contractie medie, atât când sîntem deștepți, cât și în somn. Numai la moarte se descoardă mușchii total.

Toate acțiunile reflexe posed un caracter de

finalitate, adică ele se execută, deși inconștient, în mod corespunzător unui scop, care în ultima analiză nu e, decât adaptarea individului la mediul încunjurător.

c) Funcțiunile măduvei prelungite.

Măduva prelungită ca centru superior față de măduva spinării. Pe când centrele nervoase ale măduvei spinării au o sferă de activitate mai mărginită și subordonată: pe atunci măduva prelungită e un organ central relativ mai superior, în care centrele măduvei spinării sînt reprezentate în mod unitar. Din măduva prelungită pleacă toți nervii crerilor, afară de nervul optic, olfactiv și oculomotor. În deosebire, aci se găsesse rădăcinile nervului auzului și gustului, precum și a nervilor sensibili și motori, ce merg de se ramifică la față, în faringe, laringe, tracheă, plămâni, inimă și viscere.

Mișcările reflexe mai complicate. Mișcările reflexe, cari emanează dela măduva spinării, toate sînt, așa zicînd, de caracter local. Numai între împrejurări extraordinare poate să răspundă măduva spinării la excitații cu mișcări mai generale și atunci acestea sînt fortunoase și disordonate. Măduva prelungită răspunde înse la anumite excitațiuni cu mișcări mai complicate, mai coordonate, la cari se pun în activitate mulți și diferiți mușchi. Actele reflexe speciale, pe cari le emite măduva prelungită singură sînt: contragerea irisului sub influența luminei închiderea pleopelor, înghițirea, articulațiunea sunurilor limbei, respirația, regularea mișcărilor inimei și ale vaselor sangvine, strămutarea, cascatal și secreția sudorilor. Toate aceste acte se produc ca niște reacțiuni mehanice la excitații făcute asupra unor părți determinate ale corpului, toate sînt necesare pentru conservarea vieții individuale, și ele se efectuează fără știrea și adesea fără voia centrelor mai superioare. Măduva prelungită își extinde controlul său asupra unui domeniu mai vast din viața corporală.

d) Funcțiunile mezocefalului propriu zis.

Protuberanța anulară. Acest organ mijloceste multe feluri de mișcări reflexe mai complicate, decât centrele nervoase amintite mai sus. La resortul protuberanței anulare aparțin mișcările expresive ale emoțiunilor, coordonarea mișcărilor și ritmul locomotiunii. Totodată aici se percep simțirile pipăitului și ale auzului.

Tuberculii cvadrigemeni. Acest centru nervos se compune din patru coline rotunde, cari constituie centrul de reflexiune al vederii. Dacă i-se lasă unui animal toți crerii, și i-se scot numai tuberculii cvadrigemeni, el va rămîne orb.

Straturile optice. Aceste părți ale mezocefalului sînt niște corpuri ovoide, cari probabil au funcțiunea de a mări intensitatea simțirilor, și a mijloci coordonarea și mai înaltă a mișcărilor de expresiune și de locomotiune.

e) Funcțiunile cerebelului.

Acest organ central ne prezintă un aparat nervos și mai complicat, decât cele descrise pîn' aci. În cerebel mehanismul fiziologic al acțiunilor reflexe este foarte artificios.

Cerebelul ca susținător al echilibrului. S'a demonstrat prin experimente, că cerebelul cuprinde în sine un aparat, a cărui funcțiune este de a susține echilibrul corpului. Dacă de ex. depărtăm din craniul unui animal tot cerebelul, mișcările sale devin clătinate și nesigure; din contră, dacă i-se scot hemisfelele cerebrale și i-se lasă cerebelul, animalul își va sus-

ține echilibrul și va rezista la toate încercările, cari tind de a conturba starea sa de echilibru.

Aparatul reflectoric al cerebelului funcționează astfel: dela diferite părți ale organismului vin la cerebel știri despre poziția corpului și a membrilor sale în spațiu; îndată-ce el primește signal, că echilibrul s'a conturbat, trimite la mușchii corespunzători impulsione de a-l restabili. Dacă de ex. corpul se înclină în stânga, atunci trebuie să se contragă mușchii din dreapta, pentru a-l scuti de cădere, șcl. Este de observat, că pozițiile corpului i-se signalizează cerebelului, nu numai prin sensul vederii și al pipăitului, ci totodată și prin micile schimbări ale presiunii, ce o exercită fluidul auzului asupra părților canalelor arcuate din interiorul organului auditiv.

Coordonarea mai înaltă a mișcărilor de locomoțiune. Cerebelul mai are funcțiunea de a coordona mișcările, prin cari se efectuează umblarea, fugirea, șcl. Fiește-care mușchiu trebuie să se contragă în mod deosebit spre a pute conlucra la producerea unei mișcări determinate. Toate aceste contrageri musculare posed caracter de finalitate și se mijlocește prin cerebel eărăși pe calea acțiunilor reflexe. Dacă din craniul unui animal se eliminază hemisferele cerebrale și i-se lasă partea posterioară a creierilor, coordonarea mișcărilor sale, de ex. la umblare, s'erit, șcl., rămâne neconturbată.

Cerebelul în raport cu funcțiunile intelectuale. S'a observat, că după leziuni mai profunde făcute în părțile laterale ale cerebelului, se arată perturbațiuni de ale inteligenței. Când cerebelul este atrofiat, se observă ru atât o disparițiune totală a inteligenței, ci mai mult o încetinire și îngreuiare a funcțiunilor intelectuale preste tot.

f) Funcțiunile hemisferelor cerebrale.

Cerebrul în raport cu funcțiunile psihice. Înșușirile fiziologice ale hemisferelor cerebrale stau în raportul cel mai intim cu funcțiunile psihice. Aceasta se constată prin următoarele fapte: 1) organele sensoriale toate stau în conexie strinsă cu creierii, fiind-că în el se împreună toți nervii; 2) cu cât cerebrul este mai voluminos și mai greu în comparație cu celelalte părți ale encefalului, cu atât inteligența e mai dezvoltată; 3) când cerebrul degenerază, funcțiunile psihice se reduc și decad; 4) leziunile și boalele cerebrului la om sînt însoțite de deranjări psihice mai înalte.

Mai sînt înse și alte fapte, cari ne îndreptătesc a merge mai departe și a zice, că pătura corticală a cerebrului este organul central, care stă în raportul cel mai apropiat cu conștiința. Cu cât suprafața cerebrală este mai mare, adevă cu cât scoarța sură a creierilor posedă circumvoluțiuni mai numeroase, cu atât inteligența e mai înaltă. Cu cât copilul înaintază în etate, cu atât cerebrul său arată mai multe circumvoluțiuni. Așa și în seria animalelor. La speciile mai inferioare cerebrul are circumvoluții mai puține, ear la cele superioare mai numeroase. În fine prin măsurări făcute asupra mai multor encefale de ale oamenilor crescuți, s'a demonstrat, că unei inteligențe mai superioare îi corespunde în general o suprafață cerebrală mai mare. Încă și mai învederate sînt observațiunile asupra bolnavilor. Îndată-ce o parte mai întinsă a păturei corticale e atacată de atare boală, conștiința numai decât se deranjază, și la toți bolnavii, cari au suferit de perturbațiuni durabile ale conștiinței, s'au putut constata după moarte stări abnorme în pătura corticală.

Hemisfera dreaptă și cea stângă. Jumătatea dreaptă a corpului este guvernată de hemisfera cerebrală stângă, ear jumătatea stângă de hemisfera dreaptă. Nervii, cari din jumătatea dreaptă și stângă a corpului se adună în măduva spinării, mergînd către encefal, par-

te rămân în jumătatea corespunzătoare a măduvei spinării, parte se încrucișează unii preste alții și trec în jumătatea opusă a aceleia. Cei ce nu s'au încrucișat în măduva spinală, urmează de a-se încrucișă în măduva prelungită, așa încât în fine toți nervii din jumătatea dreaptă a corpului intră în hemisfera stângă și vice-versa. De aci vine, că de ex. mișcările mânei drepte le guvernează hemisfera stângă, șcl. Sistemele de fibră, cari se încrucișează unele cu altele, se numesc: sisteme comisurale. Este de observat, că fie-care hemisferă pentru sine, în privința fenomenelor psihice, se pare a fi un organ de sine stătător. Dacă una din hemisfere e bolnavă, cealaltă poate servi la toate funcțiunile psihice, dar acestea vor perde din energia lor normală.

Funcțiunile hemisferelor cerebrale. În general funcția, cerebrului este coordonarea cea mai înaltă a tuturor mișcărilor și senzațiunilor. Hemisferele cerebrale guvernează toate părțile corpului prin mijlocirea directă sau indirectă, a celor 12 perechi de nervi encefalici și a celor 31 perechi de nervi spinali, cu toate combinațiile lor subordonate din centrele mai inferioare. Pentru a pute înregistra numărul infinit, de combinații ale atător funcțiuni fiziologice, cari însoțesc nenumăratele fenomene psihice în diferite grade de complexitate, pătura corticală ne presentă o alcătuire și întocmire miraculoasă, avînd în suprafața sa aproximativ vre-o 500 milioane de celule nervoase și vre-o 2 miliarde de fibre de conexiune. Funcțiunea fiziologică cerebrală, care însoțește fenomenele psihice, ne-o putem cugeta de ex. așa: razele luminei venind dela atare obiect, ating nervul sensibil al vederii și îl excită; procesul de excitație se conduce prin fibrele nimitului nerv până la celulele ganglionare ale unei circumvoluțiuni din pătura corticală. Acum se produc în interiorul celulelor schimbări, de ex. procese chimice șcl., și acestor schimbări, privite de din lăuntru, le corespunde, ca fenomen psihic, imagina obiectului în conștiință. Acest proces de excitație se poate inse propaga prin fibrele de conexiune și mai departe la alte regiuni ale cerebrului, și se vor naște alte schimbări, pe cari le vom simți ca stări afective plăcute ori neplăcute. În fine, excitația se poate transmite și la acele celule, cari dau impuls nervilor motori și aceștia la rîndul lor vor mijloci o mișcare, de ex. întinderea mânei către obiect, șcl.

Fie-cărei schimbări a conștiinței noastre îi corespunde o schimbare în creier. Deci constatăm, că toate fenomenele psihice sînt însoțite de procese fiziologice nervoase, și că între aceste două clase de fenomene sustă un raport de reciprocitate normat după anumite legi. Fenomenul fundamental este acesta: sistema nervoasă răspunde la o excitațiune prin o mișcare. În măduva spinării acest fenomen decurge în forma cea mai simplă: o fibră sensibilă conduce excitația la o celulă, ear aceasta mijlocește transportarea excitației la o fibră motorică și se degajază o mișcare. Urcându-ne la măduva prelungită, la mezocefal, la cerebel și cerebru, vom găsi, că fenomenele devin treptat din ce în ce mai complexe, dar schema lor fundamentală chiar și în hemisferele cerebrale rămâne aceeași: la o excitațiune se dă răspuns prin o mișcare cu deosebirea că între aceste două acte în cerebru se pot intercala numeroase fenomene psihice, ca de ex. cugetări, sentimente șcl. Hemisferele cerebrale unesc în ele toate activitățile și rezultatele produse de centrele mai inferioare; apoi le combină și le amplifică în alte acte mai superioare, prin cari cerebrul dominează toate celelalte părți ale sistemii nervoase în mod conștient. Cu tot dreptul se poate zice, că centrele nervoase ale hemisferelor cerebrale constituiesc guvernul suprem al vieții.

(Va urma.)

Dr. P. Pipos.

Ce stil de vorbire se avem în școlă?

Intro conferință se discuta, că ce stil de vorbire se avem în școlă. În prelegerile practice ale colegilor adevărat au auzit vorbe pe sus ca : subsiste, abundanță, poziție ș. a. și nu ni-a convenit unora, că nouă ne mai place și ne vine mai bine stilul de vorbire popular, mai după cazanie cum așa dăce; alțora din contră, le place stilul mai înalt mai elegant și pe acela dăce că 'l folosesc în școlile lor. Neintelegerea ni s'a pus în cale. Ei dăce : luminând copilul, de ce se nu-i dăm și un stil de vorbire mai frumos decât cel ce-'l are.

Noi dăcem : copiii iubesc noutățile de ori ce fel pe care le pot ușor cuprinde cu mintea lor. Când eram prunc vedeam césul pe părete și-mi spunea tata și mama că cum se face de el umblă și arată, bate, dar tot nu credeam spusese lor fiindcă din totul nu înțelegeam nimic nici după ce-am vădută și și roțile cum se 'nvêrt. Dori-am mai mult, se vèd tôte minuțiositățile césului cum se pun și cum se pornesc la drum, și mi-era nêcas, că nu 'mi pot implini voia și eram amărât pre cés. Ôre elevii noștri nu vor primi tot cu asemenea îndărătnicie cuvintele greu înțelegibile de ei, cu tôte esplicările ce se vor face? — Esemplu din țilele nôte spune, că nu prunci mici ca cel al colegului cu prelegerea practică, care trudindu-se se imiteze pe învățatoriul în loc de pozițiune (la geografiă) a sufultat-o la prepușețiune, ci bărbați, pauri cu carte trudindu-se se vorbescă la „modă“ în loc de observare dăce obșo v o r g a r e și în loc de disciplină dăce d i s i s p l i n ă. Așa mergênd témă mi-e că vom perde mai prețioșe tesaure decât celea la care rîvnim se ajungem.

Se mergem în sfânta biserică. Decât ori ce predică prefărată cu flori frumoșe retorice, poporul mai iubeste căzania din bêtărni că-i sunt vorbele mai înțelegibile și mai limpedătore de inimă și minte. În căzanie scumpe tesaure de limbă depuse avem, și dacă acelea, cari alcătuesc limba poporului cea neincurcată — aș atras luarea aminte a bărbaților noștri de sciințe, se nu fie vrednice de cinstea și ațențiunea nôte?

Sê ne uităm și 'n grădină. Literații noi aș apucat în scrierile lor curentul popular; cântă și scriu în graiul dulce al poporului. Și ce dulci sunt, și cât de bine sunt primiți! De ce ôre? Că-i înțelegem cu toții. — Poporul iubeste dintre gazetele nôte acelea, care sunt scrise în formă mai populară.

Mai e rêu că nici noi învățatori nu am ajuns cu toții se fim stăpâni peste un stil elegant și corect de vorbire. Apoi, decât se buiguim pruncul, mai bine se-i vorbim în un stil popular și curat.

Nu 'mi aduc aminte sê se fi desbătut această cestiune mai cu deamăruntul undeva, și dorind se eșim din turburele apelor. — cu îngăduința onoratei redacții — deschid sfat de cumpănire pentru toți

binevoitorii ce vor grăbi se lămurescă această cestiune cu vederile lor.

Ienopolea, Oct, 1895.

R. Bortos,
învățator.

D I V E R S E.

* *Societatea pentru fond de teatru român* va ține adunarea sa generală din est timp în Brașov în 26 și 27 Octombore n. 1895 cu următorul program : I, Ziua primă, 26 Octobore. 1. Președintele va deschide adunarea generală la 10 ôre a. m. 2. Se alege 2 notari pentru ședințele adunării. 3. Secretariul va ceti raportul comitetului societății asupra lucrării sale începută dela adunarea din urmă. 4. Se alege o comisiune de 5 membri pentru propuneri și raportul comitetului i-se predă spre esaminare. 5. Cassariul societății va ceti raportul despre starea cassei cu sporiul dela ultima adunare încoci și preste tot despre averea societății. 6. Se va alege o comisiune de 5 membri pentru esaminarea raportului cassariului. 7. Se va alege o comisiune de 5 membri, cari în înțelesul §. 4 din statutele societății vor câștiga membri fundatori, ordinari și ajutători pentru societate. 8. Se vor ceti discursuri corespundătore scopului societății sau de altă materie literară, ce sunt de a se insinua președintelui înainte de adunare. 9. Președintele închide ședința. II. Ziua a doua, 27 Octobore. 1. Președintele deschide ședința și protocolul ședinței precedente se va ceti și autentică. 2. Raportul comisiunii pentru câștigarea membrilor noi. 3. Raportul comisiunii asupra socoților cassariului. 4. Raportul comisiunii asupra raportului comitetului societății și insinunarea altor propuneri în interesul fondului. 5. Alegerea comitetului central pe 3 ani. 6. Se va decide locul și ziua adunării generale pentru anul 1896. 7. Se va alege o comisiune de 3 membri pentru autenticarea protocolului din ședința a doua. 8. Președintele va închide adunarea. Din ședința comitetului societății ținută în 30 Septemvbre 1895. Budapesta, la 30 Septemvbre 1895. Hossu, președinte. Pavel Boldea, secretar interimal.

* *Moneda de aur a regelui ostrogotic Teodorich cel mare.* Se anunță din Italia, că în apropiere de Siniglogia, vechia Sena Gallică, un țeran, care era pe o colină, unde a fost odată un cimiter, a găsit o monedă de aur de pe timpul lui Teodorich cel mare.

Moneda această are cu atât mai mare valóre, cu cât până acum nu s'au mai găsit monede de aur de pe timpul lui Teodorich. Ea are un diametru de 33 milimetri și o greutate de 15,320 gr, de trei ori atât de grea ca soldii bizantini. Pe o parte a monedei este gravat bustul regelui cu coif, și manta. Mâna dreptă o ține ridicată, ér în mâna stângă ține un glob, Circumscripția sună : Rex Theodericus pius princeps. Pe partea din dos este zeița invingerii cu

o cunună și o ramură de finic pe un glob. Circumscripția sună: Theodericus victor gentium.

* *Pod rotător la expoziția din Paris.* Pentru expoziția din Paris, ce se va ține în 1900, inginerul Devic proiectează un uriaș pod rotător peste râul Sena, în fața promenadei invalișilor. Noul aparat ar avea să fie construit pe o singură coloană puternică, care învârtindu-se ar pune în mișcare un plan al cărui diametru este de 136 metri de lung. Periferia planului este de 724 metri, iar suprafața cuprinde 14.752 metri pătrați. Acest pod uriaș va împreuna câmpul Elysée cu promenada invalișilor, formând în modul acesta trecătorea principală peste râul Sena. Ingerul Devic proiectează în mijlocul acestui colos un turn provădit cu restaurante, cafelele și fântâni săritore. Tot aparatul se va mișca încet, cu ajutorul preseii hidraulice. Visitatorii expoziției vor ocupa loc pe pod și fără a-se mișca un pas vor trece peste riu. Directorul expoziției arată mare interes față de noul proiect al inginerului Devic, și probabil, că acest pod se va înființa, fiind un nou obiect de admirațiune și de atracțiã pentru expozițiunea anului 1900 din Paris.

* *Vinul în România.* După scirile sosite la ministerul român al domeniilor, recolta viilor din acest an este satisfăcătoare, atât din punctul de vedere calitativ, cât și cantitativ. Vădra de vin nou se vinde în cele mai multe locuri cu 80 bani până la 1 leu. — Se scrie din București, că anul acesta, mustul din România, e foarte căutat. Cu deosebire comerțianții de vinuri din Franca cumpără mari cantități de must din piețele române. Până acum s'au cumpărat cam 5—6000 hectolitre de must. Comerțianții de vin din Austro-Ungaria însă, din cauza vămii urcate pentru vin, cumpără mai bucuros strugurii, pentru cari plătesc foarte puțină vamă, și îi transportă în Bucovina. Se crede, că cantitatea strugurilor cumpărați și ajunși în Bucovina se urcă la mai multe mii de măști metrice.

* *Podul de peste Dunăre și diarele streine.* Printre diarele streine, cari au fost invitate la inaugurarea podului de peste Dunăre, două diare franceze, „Figaro“ și „Débats,“ au delegat pe corespondentul lor special din România, d-l Jules Brun. Ambele aceste diare au publicat în numărul lor dela 2 Octombvre (st. n.) o dare de sémă fôste amănunțită a serbărilor din Cernevoda și Constanța; articolul din „Figaro“ e foarte vioiu și pitoresc, adevărat model de reportaj, iar articolul din „Débats“, de un cuprins mai grav, plin de cuvinte nemerite, făcând să reasă înainte de toate consecințele economice ale operei, se termină cu o prea frumoasă perorațiã, luată după o legendă populară română. Ca amănunt interesant, vom adăoga, dice „Țara“ din București, că „Le Journal des Débats“ a primit din București în timpul serbărilor peste 250 linii de depeșã.

Nr. 11/1895. Presidiul reuniunii învățătorilor rom. gr. or. din tractul Belinț.

Onoratelor oficii parochiali și învățătoresci gr. or!

Pe baza decisului din adunarea trecutã ținută în Balinț la 6/18 Aprile a. c. toți DD. învățători din inspectoratele cercuali de școle gr. or. confesionale ale Belințului și Leuceșeștilor sunt prin această invitați a participa la a II-a adunare din est an a reuniunii învățătorilor din tractul protopresbiteral al Belințului, carea se va ține la 19/31 Octombvre a. c. în comuna Șuștra, după următorul program:

1. La 8 ore a. m. participare în corpore la chemarea Duchului Sânt în biserica din loc.
2. Deschiderea adunării.
3. Învățătorul local I. C a b a va prelege cu școlarii a) dela 8—9^{1/2} ore cu toate clasele din religione, b) paușã de 10 minute, c) dela 9^{3/4}—10^{1/4} cetirea și scrierea cu cl. I și II, d) dela 10^{1/4}—11 ore Geografia și Istoria cu cl. III, IV și V.
4. Critică asupra prelegerei ținute.
5. Cetirea rapórtelor: a) al biroului, b) al casariului, și c) al bibliotecariului.
6. Alegerea comisiunei pentru censurarea rapórtelor.
7. Constatarea membrilor prezenți.
8. Tragerea la răspundere a membrilor, cari au absentat dela adunarea trecutã.
9. Incasarea tacselor dela membrii.
10. Cetirea disertațiunilor insinuate cu 8 zile mai înainte.
11. Raportul comisiunei esmise pentru censurarea rapórtelor.
12. Propuneri.
13. Defigerea locului și timpului pentru ținerea procsimei adunări și închiderea adunării.

La această adunare sunt cu stimã invitați atât On. membrii ai acestei reuniuni, cât și toți binevoitorii, sprijinatorii și iubitorii de cultura poporului român. Chisetéu, 20 Septembvre (2 Octombvre) 1895.

Simeon Faur,
v. președ. reun.

Concurse.

Cu termin de 30 de zile dela prima publicare în fôia diecesanã „Biserica și Școla“, se escrie concurs pentru deplinirea stațiunei de învățătore la școla de fete din Izvin.

Emolumentele anuale sunt: 1. în bani gata 150 fl., 2. pentru scripturisticã și conferințele învățătoresci 7 fl. 50 cr., 3, 27 chible grâu și 20 chible cucuruz, 4. 20 metri de lemne, din cari are a se încălzi și sala de învățãment, 5) 2 jughere pãmânt și 1/4 jugher estravilan, 6. cortel cu 2 încăperi, cuinã, câmarã precum și grãdinã de legumi. De curățirea salei de învățãmânt ingrijesce comuna bisericescã. Se observã, că alegenda va avé să locuiescã pe timp scurt în casã închiriatã, până ce noul edificiu școlar va fi deplin terminat. Chiria o va suporta comuna bisericescã

Dela reflectante se cere cualificațiunea prescrișã de dispuséțiunile din vigóre. Recursele sunt a se adresa la

Prea On. oficiu ppresbiteral în Timișoara (Fabric), având recurențele a se face cunoscute poporului, prezentându-se în s. biserica de acolo. Învățătoarele, cari pe lângă aptitudinea în lucrul de mână vor pute arăta cunoștința cântărei bis., vor fi preferite.

Izvin, 3 sept. 1895.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppreb. Dr. TR. PUTICI m. p. insp. de școle.

—□—

Pentru deplinirea definitivă a unei stațiuni de învățător, și a unui post de învățătoare la școala confesională din Bazoș, (ppresb. Timișorii), se escrie concurs cu termen de alegere pe ziua de 15 Octomvre v. a. c.

Emolumentele anuale sunt: 1) în bani gata câte 180 fl. v. a.; 2) câte 20 chible grâu și câte 20 chible cucuruz; 3) câte 2 jughere pământ; 4) câte 35 fl. v. a. pentru lemne; 5) cortel acomodat cu câte 2 chilii și apartinătoarele precum și grădină; 6) unde va fi poftit învățătorul la înmormântări 50 cr., ér când va conduce și corul la înmormântări 1 fl.

Recursele ajustate cu documentele de calificățiune prescrișă sunt a se trimitte la Prea On. oficiu ppresbiteral din Timișoara-Fabric. Recurenții vor avé a se presenta în s. biserică de acolo spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic. Aptitudinea de a conduce cor va fi considerată.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb.: DB. TR. PUTICI m. p. inspector de școle,

—□—

Pentru deplinirea definitivă a stațiunii învățătoresci dela școala confesională din Barateaz (ppresbiteratul Timișorii), se escrie prin acésta concurs, cu termen de alegere pe ziua de 22 Octomvre v. a. c.

Emolumentele anuale sunt: 1) în bani gata 300 fl.; 2) 4 orgii de pae din care are a se încălđi și sala de învățământ; 3) cortel cu două chilii, grădină cu intravilan de 400 □ st. și un grajd pentru vite; 4) dela înmormântări câte 20 cr.

Reflectanții au să-și înainteze recursele ajustate cu documentele de calificățiune prescrișă la Prea On. Domn inspector Dr. Tr. Putici în Timișoara (Fabric); și să se presente în vreo duminică ori sêrbătore în s. biserică de acolo, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb. Dr. TR. PUTICI, m. p. insp. de școle.

—□—

Nr. 4651. Plen.

Pentru deplinirea postului de protopresviter în tractul Belințului cu parochia centrală Belinți, devenit în vacanță prin trecerea la cele eterne a protopopului paroch de pia memorie, Georgiu Creciunescu, pe basa concludului concernintelui comitet protopopesc, luat în ședința sa dela 20 August a. c. se escrie concurs, cu termen de 35 de zile, compute dela ziua ce urméză după prima publicare a acestui concurs în organul oficial „Biserica și Școala.”

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

I. Din parochia protopresviterală:

a) o sesiune de pământ arătoriu; b) venitul biral și stolar usuat;

II. Din protopresviterat: c) birul protopresviteral usuat; d) tacsele normate prin concludul sinodului eparchial, pentru visitațiunile canonice; e) paușalul pentru cancelaria protopresviterală conform concludului

sului sinodului eparchial; și f) suma ce s'ar acorda ca recompensă pentru sistarea taxei ședulelor dela cununii.

Se observă inse, că din acestea emoluminte, alegendul protopresviter-paroch, până la finea anului curinte, va trebui se deveduei rēposatului protopresviter cuota competenței viduale conform §-lui 8 din Regulamentul pentru parochii.

Aspiranții la acest post se aviséză, a substerne în termenul indicat, subscrisului Consistoriu, recursele lor instruite cu documintele despre calificățiunea normată prin §-ul 53 din Stat. org. și prin concludul congresual Nr. 111/1888 și anume cu documinte: că posed calificățiunea recerută în Regulamentul pentru parochii, dela concurenții la parochiile de clasa primă; că au depus esamenul de maturitate; că au implinit cel puțin cinc ani în serviciul bisericesc séu școlariu cu succes deplin mulțumitoriu, și că prin zelul și diligența lor s'au distins în rezultatul activității pe terenul bisericesc și școlar.

Arad, din ședința consistoriului plenariu dela 12/24 Septemvre 1895.

Consistoriul eparchiei gr. or.
rom. din Arad.

—□—

Pentru deplinirea definitivă a stațiunii vacante învățătoresci din comuna Spatta — protopresbiteratul Lipovei — se escrie concurs cu termen de alegere pre 15/27 Octomvre a. c. pre lângă următoarele emoluminte:

1) În bani gata 120 fl. v. a.; 2) 20 metrii de lemne din care este a-se încălđi și sala de învățământ; 3) 20 meți cucuruz în natură; 4) 10 meți grâu în natură; 5) 4 jughere pământ; 6) pentru scripturistică 3 fl. v. a.; 7) pentru conferință 4 fl. v. a.; se pune în prospect și un ajutor sperativ de 50 fl. dela stat ori dela Venerabilul Consistoriu.

Recurenții cari doresc a ocupa acest post, sunt avisați ca recursele lor instruite conform dispușeiunilor în valóre, și adresate comitetului parochial din Spatta se le subscernă subscrisului protopresbiter în Lipova (B-Lippa) până la termenul susindicat; precum și a-se presenta în vreo duminică ori sêrbătore în sfta biserică din Spatta spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Spatta, 8/20 Septembre 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: VOICU HAMSEA, m. p. protopop și inspector școlar.

—□—

Se escrie concurs pentru stațiunea învățătorescă din Cociuba, cu termen de alegere de 30 de zile dela prima publicare.

Dotățiunea anuală este: 1) în bani gata 180 fl.; 2) în naturale 8 cubule de grâu, 8 cubule de cucuruz; 3) 6 stângeni de lemne; 4) pentru scripturistică 5 fl.; 5) pentru conferință 3 fl.; 6) recuisite de scris 2 fl., care tôte compute la olaltă fac 310 fl. Pentru încălđitul salei de învățământ comuna da 2 stângini de lemne. Cuartir în natură cu grădină de legumi.

Recurenții pentru acest post au sé-și subșterna suplicele adresate cătră comitetul parochial și ajustate cu documintele necesare la protopresbiterul tractului Beliu, Petru Suciu în Ókrös, ér până la termenul indicat recurenții au sé se prezenteze în fața locului spre a-și arăta desteritatea în cântările rituale. Alegendul învățătoriu ca atare este îndatorat a implini și funcțiunile cantorale.

Cociuba, 27 August 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: PETRU SUCIU, protopresbiter inspector școlar.

—□—